

Het platteland is een bron van economische innovatie. Bijna de helft van de Nederlandse start-ups is er gevestigd. Het platteland heeft dus toekomst, maar er is wel werk aan de winkel. Met name op het vlak van technologische innovatie. De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen werkt aan een leefbaar en vitaal platteland.

DOOR Leidy van der Aalst

De potentie van het platteland

De sociale kracht van kleine kernen

Een van de meest interessante publicaties die mij recent onder ogen kwam, was een blog van Dirk Strijker. Strijker is als bijzonder hoogleraar Plattelandsontwikkeling verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en beschikt over het vermogen om wetenschappelijke onderzoeksresultaten op een prettige en begrijpelijke manier te delen met ons, de mensen om wie het gaat. In zijn blog 'Platteland: bron van economische innovatie'¹ laat hij zien dat het platteland een broedplaats is van innovatieve economische activiteiten. Strijker waarschuwt dat 'het vanuit nationaal economisch oogpunt niet slim is het platteland te vergeten of te verwaarlozen, omdat het een serieuze bijdrage levert, en kan leveren, aan de nationale economie.'

Potentie

Een boodschap naar mijn hart. Als bestuurslid van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK), zie ik de potentie van het platteland en de kleine kernen. Vanuit mijn levenshouding en dus ook in mijn functie als voorzitter van de vereniging, denk ik vanuit kansen en niet vanuit bedreigingen. Dat neemt niet weg dat je, ook als positief denker, stuit op een aantal demografische en economische ontwikkelingen

zoals krimp, vergrijzing en leegkomend (agrarisch) vastgoed.

Evenwicht

Om met de goede zaken te beginnen. Transitiedeskundige Jan Rotmans omschrijft de snel veranderende maatschappij als 'een verandering van tijdperk'. Waar deze verandering heengaat is in grote lijnen te typeren en de details zullen de komende jaren en decennia verder ingevuld worden. Eén ding is zeker: de kleinschalige en vaak lokaalgebonden coöperatieve samenwerkingsstructuur is helemaal terug van weggeweest. Mensen en organisaties met gelijke doelen organiseren zich steeds vaker en steeds beter. Want samen sta je sterker en bereik je meer. Een andere, enige jaren geleden door de overheid omarmde ontwikkeling, is de opkomst van de participatiesamenleving. Essentieel voor het slagen van een participatiesamenleving is dat ondersteuning van bewoners wordt gefaciliteerd en dat er een nieuw evenwicht tussen overheid en burgers ontstaat. Naar dat nieuwe evenwicht zijn groepen aan het zoeken. Veel inwoners van kleine kernen en wijken nemen initiatieven voor het verbeteren van hun leefomgeving: sociaal, economisch, ruimtelijk. Recent ontving de LVKK een vertegenwoordiging van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, afdeling Democratie en Burgerschap.

We waren te gast in Eethen, gemeente Aalburg. Voorzitter van de Dorpsraad, Joseph Pullens, liet daar zien wat een actief dorp inhoudt! Van een dorpshuis dat geheel draait op vrijwilligers, tot aan inzet voor de kwaliteit en veiligheid van de omgeving (vervanging van bomen, betere trottoirs, AED-cursus en apparaat). Buiten kwamen de grotere thema's waar het platteland mee te maken heeft aan de orde: krimp en leegstand. Het dorp heeft door samenwerking van actieve bewoners, met de woningbouwvereniging Meander en de gemeente, een aantal bijzondere projecten voor elkaar weten te krijgen. Zoals hoogwaardige nieuwbouw met energieneutrale woningen waarvan een tiental voor senioren; oude seniorenwoningen hebben een nieuwe jas gekregen (geïsoleerd nieuw dak, grote dakkapel, frisse kleur) en zijn omgevormd tot starterswoningen. Relatief geringe ingreep, groot effect! Zeer in trek en in een mum van tijd verkocht. Een leegstaande school is opgeknapt en in bedrijf genomen als plek voor een huisarts, fysiotherapeut, wijkzorg, dagopvang, fietsenmaker en makelaar. Een brede school huisvest ook een voetbalkantine en grenst aan sportvelden. Juist het gegeven dat er vanuit de mensen zelf veel samen gerealiseerd is, draagt bij aan de leefbaarheid en de toekomst van het dorp en trekt nieuwe mensen aan.

Overheidsparticipatie

Is inmiddels het begrip burgerparticipatie wel overal geland – met haar evenknie overheidsparticipatie is het anders gesteld. Vanuit bewonersinitiatieven bereikt ons regelmatig het signaal dat men zich niet gehoord voelt door ambtenaren of politici. Op grond van deze ervaringen hebben we voor waterschappen en gemeenten een training Overheidsparticipatie ontwikkeld en zijn we een pilot Verdiepingsslag Overheidscommunicatie gestart. Het project 'Samenwerken in Doetinchem', begeleid door de Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland, laat zien dat veel mogelijk is, maar ook dat een overheid die loslaat, soms wettens is voor de burgers. Een dorpsplan, een speeltuin in de wijk, een vlindertuin en een ontmoetingsplek voor kwetsbare inwoners. Allemaal voorbeelden van initiatieven van enthousiaste en betrokken bewoners en organisaties in de Doetinchemse samenleving. Toch blijkt in de praktijk goed samenwerken, een goede en gelijkwaardige partner zijn voor elkaar, een hele kunst. In een rondetafel-overleg met deelnemers uit dorps- en wijkraden, hoofden en teamleiders van ambtelijke afdelingen, raadsleden en collegeleden, werden uiteenlopende casussen bekeken: een samenstelling van initiatieven door burgers en voorbeelden waarbij de gemeente aan zet was geweest. Een van de voorbeelden betrof 'Stadskamer Doetinchem'. Drie professionals in de dagbesteding hadden rond 2012 los van elkaar vernieuwende

In oktober 2017 vindt het European Rural Parliament (ERP) plaats in Venhorst.

als frustrerend ervaren. Twee van de drie partijen besloten de onderlinge samenwerking aan te halen en konden zich door zelfstandige financiering ook verder ontwikkelen. Bovendien kwam er contact met de toenmalige wethouder en zijn opvolgers. En de initiatiefnemers raakten in gesprek met de sociale werkvoorziening Wedeo. Hierdoor kregen zij gaandeweg toch wat meer voet aan de grond. Maar de echte ommekeer kwam pas toen door de decentralisaties de gemeente haar nieuwe verantwoordelijkheden in de zorg aan de visie van de initiatiefnemers kon koppelen. In

Op basis van deze en andere ervaringen werd tijdens het rondetafel-overleg een visie gedestilleerd. Terwijl het eindproduct al in de steigers stond, beseften de deelnemers dat zo'n document wel weer erg ambtelijk werd. Het roer ging om. Het resultaat is het (zelf)hulpboekje 'Samenwerken in Doetinchem', een overzichtelijk zakboekje met tips.² Overheidsparticipatie is een kwestie van cultuurverandering, een gemeente moet mee-bewegen met de samenleving. Het huidige systeem is nog altijd gebaseerd op beleid maken, uitvoeren en controleren. Anticiperen op initiatieven vanuit de bewoners vraag om een andere houding en aanpak. Dat is niet eenvoudig in een complex politiek, bureaucratisch, systeem. Want hoe voorkom je dat initiatiefnemers stuiten op strakke kaders en rigide beleidsregels en blijft het toch bestuurlijk verantwoord? Het kernwoord is 'loslaten'. Een goede houding is open en nieuwsgierig zijn; de juiste vragen stellen in plaats van meteen antwoorden te geven. Samen zoeken naar oplossingen en over en weer elkaar goed informeren. Andersom is het ook niet altijd makkelijk. In Gaanderen, een ander Doetinchems dorp, werd een gemeentelijk bosje, dat dringend om onderhoud vroeg, door de bewoners aangepakt. Het werd teruggebracht in de oorspronkelijke natuurlijke staat, waardoor de rivierduinen weer meer zichtbaar werden en er

Overheidsparticipatie is een kwestie van cultuurverandering, een gemeente moet mee-bewegen met de samenleving.

ideeën voor hun werkveld. Zij wilden ieder een 'belangeloze voordeur' maken voor (arbeidsmatige) dagbesteding, waar iedereen met initiatief terecht kan. Zij probeerden met de gemeente in gesprek te komen om te zien of die een rol kon spelen in de verdere ontwikkeling van die ideeën. Maar dat bleek lastig. Op een ingediende businesscase kwam geen enkele ambtelijke reactie. Contact leggen met de gemeente werd

dialoog met de gemeente, werden de ideeën van alle drie uitgewerkt tot een nieuw concept voor een voorliggende voorziening voor dagbesteding – de Stadskamer – die begin 2015 van start ging. Open staan voor initiatieven heeft soms ook te maken met zakelijke belangen, die een aarzelende beginhouding kunnen verklaren. Hoe kan de gemeente daar toch soepel en stimulerend mee om leren gaan?

De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen

De LVKK is een netwerkorganisatie van provinciale verenigingen en ondersteunt 4000 dorps- en dorps-huisorganisaties in Nederland en vele spontane lokale burgerinitiatieven. De vrijwilligers die zich inzetten voor hun dorp; die voorzieningen realiseren en activiteiten organiseren, vinden in het netwerk de ondersteuning die ze nodig hebben. Ze ontmoeten initiatiefnemers uit andere delen van het land; wisselen kennis en ervaring uit en benoemen trends en ontwikkelingen.

Voorbeelden

Een project als 'In de kern' brengt verschillende (regionale) netwerken bij elkaar. Kennis en ervaring over zorg en duurzaamheid worden laagdrempelig toegankelijk gemaakt. De 'Dorpsvernieuwingsprijs' is een stimulans voor bewoners om zelf initiatieven te nemen die bijdragen aan de leefbaarheid van hun kern. In 2015 ging de prijs naar Hoonhorst in Overijssel. Het tweejaarlijkse PlattelandsParlement toont de kracht en kwaliteit van burgerinitiatieven op het platteland. Deelnemers zijn plattelandsbewoners; beleidsmakers en politici.

Inclusief

De LVKK werkt vanuit de gedachte van inclusiviteit. Dat begrip vatten we op in de sociale betekenis, maar ook breder: een goed, leefbaar Nederland kan niet zonder een vitaal platteland. Een Nederland waar de burger zelf bepaalt wat belangrijk is voor de leefbaarheid in zijn dorp of regio en waar samengewerkt wordt met anderen. De LVKK biedt een platform en is een spreekbuis naar landelijke overheid, bedrijfsleven en instellingen.

de bestuurlijke agenda's te krijgen. We staan niet alleen in Nederland, maar Europabreed voor grote uitdagingen. De dorpsgemeenschappen leveren een belangrijke bijdrage aan de lokale, regionale, landelijke en Europese economie maar moeten een antwoord geven op de vragen van krimp, vergrijzing, zorg, leegkomend vastgoed, minder voorzieningen, snel internet, water en klimaat. ERP 2017 heeft van ons de titel Limitless Connected gekregen. In het programma zullen cross overs met Duitsland en België zitten. Dat het platteland toekomst heeft, staat voor mij en de vele andere actieve en betrokken bewoners en bestuurders als een paal boven water. Wel is er werk aan de winkel. Dirk Strijker blogte het al: 'Het platteland is een bron van economische innovatie. Bijna de helft van de Nederlandse start-ups is er gevestigd en dit aantal kan nog groeien. Voorwaarde hiervoor is dat de internetverbinding snel verbetert.' Die behoefte aan implementatie van technologische innovatie – een economische levensader – geldt voor alle plattelandsgemeenten in Europa. Alleen dan zijn er goede economische vooruitzichten en perspectieven voor zorg, onderwijs en leefbaarheid op lange termijn. Een onderwerp dat tijdens het ERP 2017 prominent op de agenda zal staan. ■

Leidy van der Aalst is voorzitter van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen. Van 2002 tot 2014 was zij wethouder in Ubbergen.

Noten

1. Ruimtevolk.nl, 22 september.
2. Zie www.lvkk.nl voor nadere info over verkrijgbaarheid.

Brochures met tips en tricks

De LVKK ondersteunt met kennis en projecten. Recent kwamen in samenwerking met andere partijen vijf publicaties uit. Deze bieden een handreiking aan mensen die in hun dorp of wijk duurzaamheids- of zorginitiatieven willen opzetten of met hun dorps- of buurthuis aan de slag willen. Bijvoorbeeld op het gebied van de Wmo of met het energiezuiniger maken van hun gebouw. Deze brochures met tips en tricks zijn te downloaden of in te zien via ISSUU. www.lvkk.nl

ruimte ontstond voor recreatie. In het kader van de overheidsparticipatie hield de gemeente zich op de vlakte, maar dat was voor de Gaanderense bevolking wel wennen. De ervaring van wethouder Ingrid Lambregts: 'Het is een hechte gemeenschap, waar de mensen heel helder kunnen zeggen wat ze willen. Toch wilden ze van ons duidelijke kaders voor wat wel kon en wat niet. En als gemeente willen we die dan juist niet altijd stellen. Maar daar zijn we uiteindelijk wel uitgekomen.'

Ook voor raadsleden is het niet altijd eenvoudig om los te laten. In Doetinchem blijkt dat vooral bij grotere projecten, waarbij raadsleden een goed uitgewerkt plan gepresenteerd krijgen, vaak het gevoel heerst dat men alleen nog maar 'ja' tegen een plan kan zeggen. Een opiniërende vergadering eerder in het proces, kan uitkomst bieden. De pilot heeft in Doetinchem inmiddels geleid tot vervolgstappen. Er komt een digitaal loket, waar de initiatieven zichtbaar worden gemaakt. Een soort kennis-deel-platform. Ook wordt er gewerkt aan een samenwerkingslab, een laagdrempelige (pop-up) plek, buiten het gemeentehuis.

Europabreed

Terug naar de LVKK als organisatie. Doel van de LVKK is om vanuit de ervaringen van de bewonersinitiatieven beleid te beïnvloeden zodat er binnen wetgeving en ook 'in de hoofden van mensen' ruimte komt voor initiatieven die bewoners als zinvol ervaren. Dat doen we niet alleen via projecten en lobby in Nederland, maar ook internationaal. Met name op Europees niveau. Als lid van ERCA (European Rural Community Association) nemen we deel aan het European Rural Parliament (ERP). In oktober 2017 zullen we dit in Nederland organiseren. Een grote rol is daarbij weggelegd voor de Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant (VKKNB). Zij zijn de opstellers van het bidboek en de organisatiespil in Venhorst, waar het ERP 2017 plaatsvindt. Voor het ministerie van BZK heeft deze verbreding een belangrijke toegevoegde waarde voor de uitvoering van de Agenda Lokale Democratie. In het ERP gaan we aandacht besteden aan de thema's waar kleine kernen mee geconfronteerd worden. Tijdens het ERP zullen 300 inwoners en vertegenwoordigers van plattelandskernen uit 24 landen hun ervaringen uitwisselen. Ook hier is het streven de thema's op